

RECENZE LITERATURY/BOOK REVIEW

FRANTIŠEK ŠEBEK A KOL. MUZEA ČR V LETECH 2012–2014 VE SVĚTLE STATISTIKY.

PRAHA: NÁRODNÍ INFORMAČNÍ STŘEDISKO PRO KULTURU, 2015.
62 S. ISBN 976-80-7068-300-2.

DOI: 10.5817/MuB2016-1-11

JAN DOLÁK

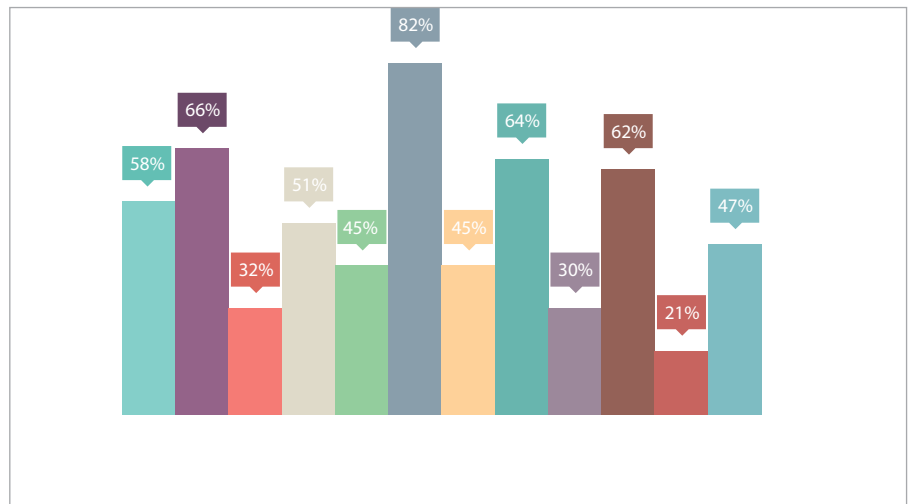
Čísła a hodnocení.**Nová publikace o statistických výsledcích českého muzejnictví**

Pokud se podíváme za několik let zpět na programy jednání senátu Asociace muzeí a galerií ČR (dále jen AMG), zjistíme, že snad pokaždé se zabýval muzejní statistikou. Senát zasedá většinou 4× ročně, je tedy zřejmě očekáváno, že každé tři měsíce dojde k tak zásadním změnám v této oblasti, že se jimi musí zabývat nejvyšší orgán AMG mezi sněmy. Naštěstí jde jen o optický klam, české muzejnictví má a řeší významnější problémy a statistiku chápe jako spíše okrajové téma. Nicméně je nutné zdůraznit, že důležitost správných statistických údajů v rámci domácí muzejní komunity nezpochybňuje nikdo.

I proto je třeba přivítat publikaci, vydanou v loňském roce Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu (NIPOS), s názvem *Muzea ČR v letech 2012–2014 ve světle statistiky*.¹ Po promyšleném úvodu Mgr. Pavla Hlubučka, ředitele Odboru movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií Ministerstva kultury ČR, následuje text, který připravil PhDr. František Šebek a kolektiv pracovníků NIPOS, útvar CIK.² Práce vychází především

1 ŠEBEK, František a kol. *Muzea ČR v letech 2012–2014 ve světle statistiky*. Praha: Národní informační středisko pro kulturu, 2015. 62 s. ISBN 976-80-7068-300-2.

2 Za drobný nedostatek považuji fakt, že členové onoho kolektivu nejsou zmíněni ani v tiráži, jejich případný konkrétní podíl na vzniku textu tedy nelze ani dedukovat. Zřejmě se na práci nepodíleli

Muzea ČR v letech 2012 – 2014 ve světle statistiky

z vyhodnocení známého výkazu V-Kult, je členěna logicky do devíti kapitol, po kterých následuje závěr.³ Autor poctivě přiznává jistá

ani členové Pracovní skupiny pro muzejní statistiku a benchmarking muzeí AMG, není však jasné z jakého důvodu. Proto dále užívám výraz „autor“ v jednotném čísle.

3 Ze zdrojových podkladů mohly být použity i práce Dany Veselské. „Jestliže má čísla rád jednotlivec, pokládá se to za neurózu. Před statistický-

zkreslení, která byla způsobena těmito rozhodujícími faktory:

1. Některá muzea výkaz nedodávají.
2. Výkaz vyplnila i některá „ne-muzea“ či „kvazi-muzea“.

mi čísla se však skládají celá společnost.“ VESELSKÁ, Dana. Úvodem. *Věstník AMG*, 2015, č. 4, s. 1. ISSN 1213-2152. VESELSKÁ, Dana. Muzea a galerie České republiky a pravidelná statistická šetření. *Museologica Brunensia*, 2013, č. 3, s. 32–38. ISSN 1805-4722.

3. Muzea výkaz často vyplňují podle různých kritérií či nepečlivě. V některých případech nejsou záměrně vyplňovány některé položky (ekonomické údaje). Jestliže více jak 20 muzeí uvede, že jsou zároveň muzei i galeriemi, pak se celkové výkony započítávají dvakrát, což autor práce musel pracně korigovat. Výsledky (součty) pak logicky mají různou míru důvěryhodnosti (to však pochopitelně není chybou autora).

Jde o práci poměrně ambiciózní. Jedním z jejích cílů je ověřit, zda některá důležitá data ve statistických výkazech chybí nebo naopak některá jsou zbytečná, irelevantní.⁴ Nutno předeslat, že hodnocení tohoto aspektu sběru dat je v celé práci poskrovnu. V čem je však předložená práce inovativní? Dělí muzea ne podle krajů, ale podle zřizovatelů, což nelze odmítnout, jde jistě o hledisko relevantní. Avšak na s. 7 je uvedeno, že 77 % muzeí zřizuje územní samospráva, ale o dvě stránky dále se dovídáme, že stejné procento muzeí zřizuje stát a samospráva.⁵ Autor sám pak srovnává největší městská muzea (Praha, Brno) s muzei státními, neboť srovnávat tyto giganty třeba s muzeem v Kamenici nad Lipou by nebylo relevantní.⁶ Snad v každé práci se občas objeví nějaké drobné nepřesnosti, kterými nemá cenu se dále zabývat.⁷

Řadu nesystémovostí ve statistických výsledcích autor odhaluje, správně poukazuje na fakt, že skanzeny na Veselém Kopci či v Zubrnici jsou vykazovány v rámci Národního

památkového ústavu (tedy zcela mimo muzejnictví), naopak asi 10 hradů a podobných památek je považováno za muzea. K tomu dodávám, že snad nikde na světě neexistuje taková propast mezi „muzei“ a „nemovitými kulturními památkami“ jako v Česku, která je z muzeologického hlediska nevysvětlitelná a hlavně nezdůvodnitelná.⁸

Po úvodu následuje kapitola Sít a struktura muzeí v ČR, třetí kapitola je pak nazvána *Zaměstnanci*. Zde zaujme nejen nízký podíl zapojení dobrovolníků do práce muzeí, ale prý i sestupný trend jejich počtu. Čtvrtá kapitola je věnována sbírkám. Zde se dovídáme, že česká muzea pracují s 22 747 552 evidenčními čísly sbírkových předmětů, což představuje přibližně 65 milionů sbírkových předmětů. Pokud vycházíme striktně ze zákona 122/2000 Sb., skutečnost je malinko jiná. Počet sbírkových předmětů v Česku byl vždy více či méně přesně odhadován. Jistá pozitivní změna nastala po zavedení zákona 122/2000 Sb., kdy se začal uvádět počet 65 milionů sbírkových předmětů. Tento údaj jsme dokonce mohli najít i na webových stránkách Ministerstva kultury ČR. Proto jsem článkem *Kolik máme sbírek?*⁹ upozornil na fakt, že sbírkových předmětů je 18 611 159,¹⁰ avšak tvoří je neupřesněně více (třeba i oněch odhadovaných 65 milionů) věcí. Čeští muzejníci dnes chápou,¹¹ že jedno evidenční číslo (chronologické

či systematické evidence) rovná se jeden sbírkový předmět a jeden sbírkový předmět se může sestávat z více věcí. Ministerstvo kultury ČR již dávno a správně na svém webu uvádí, že v muzeích je „více než 65 mil. věcí movitých a nemovitých.“

Poněkud překvapivě v této kapitole chybí alespoň souhrnný údaj o katalogizaci sbírek, tedy o převedení z evidence chronologické do evidence systematické. Přes častou formálnost těchto úkonů jde o jistý posun v oblasti odborného zpracování sbírek, a proto považuji tento údaj za důležitý indikátor. Je sice pravda, že zákon 122/2000 Sb. nařizuje většině muzeí, tedy těch která mají sbírky zapsané v CES, do tří let provést převod z evidence chronologické do evidence systematické, ale nikoliv u „starších“ sbírek zapsaných do přírůstkové knihy muzea před rokem 2002. Přesto je převod z „prvního stupně evidence“ do „druhého“ velmi vhodný. Z textu publikace je dále cítit značné zaměření na problematiku digitalizace, což je sympatické. Ale odvážné tvrzení, že česká muzea zaostávají v této oblasti za „za muzejním světem v řadě evropských zemích“, nemá žádnou statistickou relevanci.¹² Stav v Česku totiž není s ničím srovnáván. Na druhou stranu: pod autorovu větu o „*absenci účinné státní koncepce zpřístupnění digitálního obsahu té části národního kulturního dědictví, které představují muzejní sbírky*“, se podepisují.¹³ V subkapitole Péče o sbírky bych byl opatrný při hodnocení relevance součtů, kolik předmětů bylo restaurováno, konzervováno a preparováno. Při vyplňování těchto údajů nepochybně muzea vycházela z různých metodických přístupů. Oblast péče o sbírky je

8 Pozitivnější vývoj můžeme sledovat např. na Slovensku, kde zánikem Národního památkového ústavu a vznikem Národního památkového úřadu přešly objekty ústavu (hrady, zámky apod.) pod správu Slovenského národního muzea. Tyto objekty se staly skutečnými muzei, jsou tak chápány a statisticky podchycovány. Hrad Modrý Kameň se stálou expozicí hraček není nic jiného než muzeum!

9 Dolák, Jan. *Kolik máme sbírek? Věstník AMG*, 2010, č. 4, s. 15–17. ISSN 1213-2152.

10 Stav v roce 2010.

11 Mám na mysli zaměstnance těch muzeí, která mají sbírku zapsanou v CES. Výkazy však vyplnila

i muzea mimo CES, ve kterých jistě pojmy „sbírkový předmět“ a „věc“ nejsou plně respektovány.

12 S. 26, podobně pak na s. 57.

13 S. 27.

4 S. 5.

5 Podobná argumentace je i na s. 20.

6 V textu je však řadí mezi muzea „ostatní“ – viz poznámky na stranách 42 a 43.

7 Například na straně 18 je zmínka o Mendlově muzeu (správně Mendelově), které je řízeno UJEP, tedy Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně v Brně, školou, která je však již 26 let přejmenována na Masarykovu univerzitu.

ovlivněna známými fakty, např., že konzervovat lokomotivu je daleko náročnější než slepit deset střepů v jednu nádobu. Jsem však nakloněný věřit tomu, že výrazně klesá objem finančních prostředků věnovaných na péči o sbírky.¹⁴ To je jistě alarmující.

Kapitola pátá je věnována muzejním knihovnám. Pokud je jedním z cílů publikace definovat, které údaje jsou ve statistickém výkazu nadbytečné, možná bychom mohli začít právě zde. Zamysleme se prosím, zda údaj o podílu práce dobrovolníků na činnosti muzejních knihoven je natolik zásadní, abychom jeho zjišťování nadále po muzeích vyžadovali.¹⁵

V kapitole šest, nazvané *Výstavní činnost a návštěvnost muzeí*, autor správně poukazuje na fakt, že naše muzea jsou velmi často dislokována v památkově chráněných objektech. Domnívám se však, že situace na Slovensku, a možná třeba i v Německu či v Rakousku, nebude až tak odlišná. Autor dále v této kapitole správně poukazuje na řadu vykazovaných miniaturních expozic o rozsahu několika desítek metrů čtvrtěčnicích, které celkové statistické výsledky poněkud zkreslují.¹⁶ Další kapitoly jsou pak věnovány ostatním formám zpřístupnění sbírek, vědecké a výzkumné činnosti muzeí a ekonomickým podmínkám činnosti muzeí. Text končí závěrečnou kapitolou, která se snaží získané údaje sumarizovat a vyhodnocovat.

Práce přináší hodnocení, která z části musíme respektovat, z části vykazují symptomy subjektivnosti (viz pasáže o zaostávání v digitalizaci). Řešení řady definovaných problémů autor spatřuje v zavedení

registračního systému muzeí. Nepochybuji o tom, že přísnější registr muzeí by napomohl statistice. Při úvahách o případném registru muzeí v ČR je však třeba předem velmi pečlivě promyslet, v čem by byl takový registr nápomocný pro další rozvoj českého muzejnictví.

Pokud sledujeme registrační systémy v jiných zemích (USA, Austrálie, Nový Zéland, Nizozemí apod.), zjistíme, že jejich situace a zkušenosti jsou v podstatě nepřenosné. Podstatný rozdíl je především v historickém vývoji vzniku a společenské role muzeí v těchto zemích. Jde o státy, v nichž kultura byla vždy chápána jako něco výsostně individuálního, do čehož nemá stát či jiná „vrchnost“ co mluvit. Naprostý chaos zaviněný existencí muzeí i „kvaži-muzeí“ si v těchto státech vynutil (zhruba od 60. let 20. století) jakýsi registr, nutný pro oddělení „zrna od plev“. Doslova od stánků s hady u dálnice k něčemu, co vykazuje znaky muzea. Samozřejmě jedním z hlavních motivů jeho ustavení bylo zpřehlednění získávání pravidelných či fakultativních finančních příspěvků z veřejných zdrojů. Také Slovensko má jistý registrační systém, který není nepodobný tomu stávajícímu českému. Avšak zatímco Slováci začali od registru muzeí a přešli směrem k registru jednotlivých předmětů, tedy od „institucí ke sbírkám“, Češi začali registrací sbírek a následně (novelizace zákona 122/2000 Sb.) se teprve zabývali vlastním muzeem, šli tedy od „sbírek k institucím“.

Situace v českých zemích byla oproti vzdálenému zahraničí naprosto rozdílná. Kultura tu byla vždy chápána jako „věc veřejná“, tedy nikoliv „moje“, ale „naše“. Muzea byla zakládána jako projev českého národního uvědomění, jako brzdy „vývozu stařin“, vývozu národního dědictví. Muzejní spolkové se snažily mít v kuratoriu pana starostu (veřejnou osobu), usilovaly

o přechod pod veřejnou správu, což je nejvíce zřejmé po roce 1945. Socialismus všechna muzea postátnil a dokonce jim dal jednotný zákon. Také po Listopadu naprostá většina muzeí, která něco znamenají, zůstala a funguje jako veřejné instituce řízené státem a samosprávou. Úroveň standardizace, daná v Česku registrací muzejní sbírky v CES je na úrovni, o níž se naprostě většině zahraničí ani nesní.

Pro slovo registr můžeme použít též slovo seznam, tedy něco, kam se některá muzea dostanou a jiná ne. Pro zařazení na „seznam“ by musela být nastavena nějaká kritéria, tedy standardy. Zákon 122/2000 Sb. nepochybně jistý druh standardů a registru nastavil. Je otázkou, zda české muzejnictví potřebuje tento trend prohlubovat. A pokud ano, tak jakým směrem.

Přes uvedené výhrady je třeba všem, kteří se na vzniku publikace podíleli, poděkovat. Odborné veřejnosti doporučuji s publikovanými výsledky pracovat, být s jistou opatrností.

JAN DOLÁK

Katedra etnologie a muzeologie,
Univerzita Komenského v Bratislavě

14 S. 29.

15 Samotný autor ho označuje slovem „nevýznamný“ (s. 32).

16 Snad jen můžeme dodat, že např. Podlipanské muzeum Český Brod uvádí *jednu vitrinu* jako expozici Slovanských hradíšť v Pošembeří.